

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อให้การศึกษาวิจัยมีหลักฐานข้อมูล จึงได้รวบรวมเอกสารอ้างอิง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรียงลำดับหัวข้อดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษา
2. แนวทางการศึกษาสภาพแวดล้อม
3. ขอบเขตของสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษา
 - 3.1 สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร
 - 3.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
 - 3.3 สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการนักศึกษา
 - 3.4 สภาพแวดล้อมด้านการสังคมในกลุ่มเพื่อน
 - 3.5 สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา
 - 3.6 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษา

1. ความหมายของสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อม (Environment) ตามความหมายในพจนานุกรม (Webster's New Collegiate Dictionary) หมายถึง การรวมตัวของสภาพภายนอกที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและการพัฒนาอินทรีย์ ส่วนคำว่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (College Environment) หมายถึง ลักษณะใด ๆ ก็ตามของสถาบันอุดมศึกษา เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่มีศักยภาพ อันมีอิทธิพลต่อนักศึกษา (Astin, 1993 : 3)

พรชูลี อาชาอำรุง (2525 : 2) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่า เป็นลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาได้แก่โครงสร้างของสถาบัน บรรยากาศทั่วไป ลักษณะของประชากร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีปฏิสัมพันธ์ภายในสถาบัน

อรรถนพ คุณพันธ์ (2521 : 24) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย หมายถึง การรับรู้ และความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ของวิทยาลัย ได้แก่ ชื่อเสียงของ

วิทยาลัย การบริหาร บรรยากาศการเรียนการสอน พฤติกรรมที่เกี่ยวกับเพื่อนและอาคารสถานที่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และการพัฒนาของสมาชิกในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้สามารถตรวจสอบได้

ฮาโรลด์ (Harold, 1964 : 233) ให้ความหมายที่กว้างขึ้น สภาพแวดล้อมหมายรวมถึงระบบการศึกษา ระบบการปกครองและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง จนเกิดการพัฒนาตนเองสามารถเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะ และความสนใจ เช่น เมื่อนักศึกษาเข้ามาศึกษาในสถาบัน สภาพแวดล้อมทางวิชาการและสภาพแวดล้อมทางสังคม จะแตกต่างไปจากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สภาพแวดล้อมสถาบันโดยรวมจึงหมายถึง สิ่งเร้าที่มีศักยภาพ อันได้แก่ บุคคล สิ่งของ วัตถุ สภาพการณ์ทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม แนวความคิด ความรู้สึก เหตุการณ์ บรรยากาศ ระบบการศึกษา การปกครอง กิจกรรม ศักยภาพของบริเวณอาคารสถานที่และสิ่งต่าง ๆ ทัวไป ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ และพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ และจิตใจของนักศึกษาในสถาบัน

2. ความสำคัญของสภาพแวดล้อม

แนวความคิดทางการบริหารเชิงระบบให้ความสำคัญต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อปัจจัยเข้า และกระบวนการบริหารในเชิงจิตวิทยา นั้น ทองเวียน อมรัชกุล (2525 : 40) กล่าวถึง สภาพแวดล้อมในวิทยาลัยมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด เจตคติ ทักษะ พฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียน

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2524 : 45) มีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษานั้น เป็นไปตามลักษณะแวดล้อมของสถาบัน การเปลี่ยนแปลงนี้จะเกิดขึ้นทุกชั้นปี ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 4 หรือจนจบการศึกษา โดยในปีที่ 1 นั้น นักศึกษาจะรู้สึกสนใจในสิ่งรอบด้าน อยากเรียนอยากรู้และอยากปรับตัวทุกอย่าง พอปีที่ 2 ความตื่นตันทันทีหรือริเริ่มจะลดลง มีแนวโน้มจะเป็นปฏิปักษ์กับมหาวิทยาลัย ไม่ค่อยพูดจากับครูบาอาจารย์ ปีที่ 3 ชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ไม่ค่อยสนใจต่อสังคมมหาวิทยาลัยเท่าที่ควร พอชั้นปีที่ 4 จะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกันส่วนใหญ่จะสนใจงาน และความก้าวหน้าในอนาคต นักศึกษาในมหาวิทยาลัยไทยนั้น มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกภาพค่อนข้างมาก เพราะได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย

แนวทางการศึกษาสภาพแวดล้อม

แนวทางการศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยนั้น ได้มีผู้ศึกษาการประเมินสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา วิไลวรรณ พิชยานุวัฒน์ และสมหวัง พิชยานุวัฒน์ (2519 : 21-29) พบว่า การศึกษาสภาพแวดล้อมในสหรัฐอเมริกามีแนวการ

ศึกษา 3 วิธี คือ วิธีวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย (The "Image" Approach) วิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา (The "Student Characteristics" Approach) และวิธีวัดสิ่งแวดล้อม (The "Stimulus" Approach) ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้

1. วิธีวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย เป็นแนววิธีการศึกษาหาความรู้สึกนึกคิดของอาจารย์และนักศึกษา รวมทั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่มีต่อลักษณะ และสภาพการณ์ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยที่ตนเองเกี่ยวข้องอยู่ โดยใช้เครื่องมือ 3 ประเภท ได้แก่

1.1 ดัชนีลักษณะมหาวิทยาลัย (The College Characteristics Index หรือ CCI) ของเพชและสเติร์น (Pace and Stern) ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ผู้ตอบสังกัดอยู่ โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อความเหล่านั้นว่าถูกหรือผิดไปจากลักษณะวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่ ถ้านักศึกษาส่วนใหญ่ตอบเห็นด้วยก็จะแสดงถึงลักษณะมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาสังกัดอยู่

1.2 มาตรฐานประมาณค่าสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College and University Environment Scales หรือ CUES) การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยวิธีนี้เป็นการศึกษาลักษณะของมหาวิทยาลัย 5 ประการ คือ การนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริง การติดต่อสัมพันธ์ กับชุมชน การรู้จักและตระหนักในหน้าที่ของตน การปฏิบัติตัวได้เหมาะสมตามระเบียบแบบแผน เป็นผู้สนใจไม่หาความรู้ทางวิชาการอยู่เสมอ แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย มีข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของมหาวิทยาลัยทั้ง 5 ประการข้างต้น คำตอบหรือข้อคิดเห็นของนักศึกษาเป็นการบ่งชี้ถึงลักษณะของมหาวิทยาลัยแห่งนั้น

1.3 แบบสำรวจหน้าทีสถาบัน (IFI) ฮานตรา ฮาท์เนท และปีเตอร์สัน (Cantra, Hartnett and Peterson) เป็นผู้สร้าง (IFI) ขึ้น โดยมีความเชื่อว่าลักษณะมหาวิทยาลัยหลายลักษณะ เช่น โปรแกรมการศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร การประเมินจากคณาจารย์ และผู้บริหารมหาวิทยาลัย แทนที่จะประเมินจากนักศึกษา

2. วิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา (The "Student Characteristics" Approach) การศึกษาวิธีนี้ทำได้โดยให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถาม บรรยายถึงคุณลักษณะส่วนตัวของตนเองแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยคุณลักษณะนักศึกษาของสถาบันนั้น ๆ วิธีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อที่ว่า คุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาจะถูกกำหนดหรือแต่งเติมเสริมสร้างโดยสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ซึ่งนำไปสู่การศึกษาสภาพแวดล้อม หรือการประเมินผลสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยได้ เครื่องมือที่นิยมใช้ คือ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อม (The Environment Assessment Technique หรือ EAT)

3. วิธีวัดสิ่งแวดล้อม (The "Stimulus" Approach) การประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยมุ่งวัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าที่นั้น พัฒนาขึ้นบนความเชื่อเบื้องต้นที่ว่าจะสามารถตีความหมายข้อมูลที่วัดได้จากวิธีนี้ในเชิงเหตุผลได้ดีกว่าข้อมูล หรือสภาพ

แวดล้อมที่วัดได้โดยอาศัยวิธีวัดสภาพพจน์มหาวิทยาลัย หรือวิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของ นักศึกษา แอสตัน ได้เสนอแนะใหม่เกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยให้คำนิยามว่า สภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้า หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ หรือคุณลักษณะใด ๆ ของสถาบันที่สังเกตเห็นได้ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัส ของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษา สภาพที่เป็นอยู่หรือสิ่งที่เกิดขึ้น เหล่านี้ สามารถตรวจสอบโดยการสังเกตอิสระด้วยแนวคิดนี้เองทำให้ แอสตัน พัฒนาแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยขึ้น (The Inventory of College Activities of ICA) มีคำถามทั้งสิ้น 275 ข้อ สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในทัศนะนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน เช่น พฤติกรรมของเพื่อนที่พิกษาคัยด้วยกัน

3.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียนเช่น พฤติกรรมการสอนของครูอาจารย์ใน

ห้องเรียน

3.3 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร เช่น ความถี่ของการละเมิดกฎระเบียบ

และการลงโทษ

3.4 สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ เช่น ระยะทางไปห้องเรียนหรือไป

ห้องสมุด

อรรถเพ็ญ คุณพันธ์ (2521 : 81) ได้สร้างแบบสำรวจจำแนกสภาพแวดล้อมสถาบัน โดยอาศัยแบบสำรวจที่เที่ยงตรงตามทฤษฎี (Construct Validity) ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) การสร้างแบบสำรวจได้ยึดหลักการสร้างแบบมาตราส่วนวัดสภาพแวดล้อมสถาบัน และตั้งเป็นทฤษฎีเฉพาะของลักษณะสถาบันที่ดี 5 ทฤษฎี ดังนี้

ทฤษฎีเฉพาะที่ 1 กล่าวว่า สถาบันจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีก็ต่อเมื่อนักศึกษาที่เป็น มวลสมาชิก ในมหาวิทยาลัยมีความรู้สึกพึงพอใจ มีศรัทธาและทัศนคติที่ดีต่อสถาบันที่ตนสังกัดอยู่ กล่าวคือ นักศึกษามีความภูมิใจที่ได้เป็นนักศึกษาของสถาบัน

ทฤษฎีเฉพาะที่ 2 บรรยายภาคในการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งในการเอื้ออำนวยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ถ้าบรรยายภาคในการเรียนการสอนดีมีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เป็นบัณฑิตที่ทรงไว้ซึ่งความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม ตามความมุ่งหมายของสถาบัน

ทฤษฎีเฉพาะที่ 3 สภาพแวดล้อมที่ดีจะต้องเป็นสถาบันที่มีการส่งเสริมกิจกรรมเสริม หลักสูตร ทั้งในด้านวิชาการ สันทนาการ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งกิจกรรมเสริมสร้างให้นักศึกษารอบรู้ และเป็นบัณฑิตที่ทั้งร่างกายและจิตใจ มีมนุษยสัมพันธ์อันดีรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในบทบาทผู้นำและผู้ตามที่ดี

ทฤษฎีเฉพาะที่ 4 สภาพแวดล้อมของสถาบันที่ดี จะต้องเป็นสถาบันที่มีการบริหารงานที่ดี นักศึกษาในสถาบันต้องเคารพ กฎ ระเบียบ ของสถาบัน อีกทั้งผู้บริหารยินดีให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา และเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันบางส่วน

ทฤษฎีเฉพาะที่ 5 อาคารสถานที่ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพที่จะช่วยผลักดันการเรียนการสอนในสถาบันให้สัมฤทธิ์ผล สถาบันจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีได้นั้นจะต้องมีอาคารสถานที่ที่ดี ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องอาหาร ที่พักผ่อนหย่อนใจ และอื่น ๆ เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา

จากการศึกษาแนววิธีการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน ดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัย มีความสนใจเลือกแนววิธีการศึกษาของ อรรถพงษ์ คุณพันธ์ และแนววิธีการศึกษาแบบ ICA โดยได้แบ่งสภาพแวดล้อมภายในสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ เป็น 6 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน ด้านการสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการให้บริการนักศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่

ขอบเขตของสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษา

การกำหนดขอบเขตสภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏ หรือการจัดประเภทของสภาพแวดล้อมนั้น สามารถกำหนดได้หลายลักษณะ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ 6 ด้าน แต่ละด้านมีสาระสำคัญควรศึกษาดังนี้

1. สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานด้านการบริหารสถาบันรวมทั้งนโยบาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่มีผลบังคับใช้กับนักศึกษาและบุคลากรในสถาบันระบบบริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา ถ้าระบบบริหารเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาอย่างเต็มที่ ระบบบริหารที่ดีต้องให้สถาบันมีอิสระในการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ ฝ่ายบริหารจะต้องเข้าใจ หลักการบริหาร เข้าใจลักษณะอุดมศึกษาทั้งในด้านเกี่ยวกับผู้เรียนและลักษณะการเรียนการสอนซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการบริหารบุคลากรในสถาบัน สร้างระบบการบริหารให้มีความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายและเปิดโอกาสให้บุคลากรของสถาบันได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างทั่วกัน (วิจิตร ศรีธำณ 2518 : 40) ดังนั้นฝ่ายบริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจหลักการบริหาร เข้าใจลักษณะการอุดมศึกษา ทั้งในด้านเกี่ยวกับผู้เรียนและลักษณะการเรียนการสอนซึ่งแตกต่างจากการศึกษาระดับอื่น นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารบุคลากรในสถาบัน สร้างระบบบริหารให้มีความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย เปิดโอกาสให้ได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ประสบความสำเร็จในการศึกษาตามบทบาทและหน้าที่ของตน

ย้าย ถึงภทรณ์ (2517 : 52) กล่าวว่า การบริหารอุดมศึกษาที่ดี และเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ควรมีปัจจัยที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. มีนักศึกษาที่ประกอบไปด้วยสติปัญญา พื้นฐานพอสมควร
2. มีนักศึกษาที่มีความชอบในสาขาวิชาที่เรียน
3. มีอาจารย์ดีพอ และมีอาจารย์ประเภทประจำมากพอเมื่อเทียบกับจำนวนนักศึกษา
4. มีบรรยากาศอันเหมาะสมสำหรับเป็นสำนักศึกษาและวิจัย
5. มีวิธีการสอนชนิดที่ส่งเสริมให้วิชาความรู้ ความคิดแตกฉาน ไม่ใช่ส่งเสริมแต่การท่องจำ
6. มีการประสานงานระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ทั้งภายในและภายนอกวิชาที่ศึกษา

7. มีระบบบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพ

ระบบบริหารสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรมีลักษณะดังนี้

1. ผู้บริหารในตำแหน่งสำคัญ มีคุณวุฒิ และสามารถอุทิศเวลาปฏิบัติงานได้มากพอ
2. การควบคุมการบริหาร และการวางนโยบายเป็นไปโดยหลักประชาธิปไตย
3. ระบบบริหารสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการ
4. การเงินคล่องตัว
5. การบริหารบุคคล (Personnel Management) เหมาะกับบุคคลประเภทอาจารย์

แซนฟอร์ด (Sanford, 1972 : 17) กล่าวว่า บุคลิกลักษณะของนักศึกษาจะขึ้นอยู่กับนโยบายหรือหลักการบริหารของสถาบัน ชูบรูก (Brook, 1965 : 45) ได้ให้ความเห็นว่า เนื่องจากนักศึกษามีลักษณะพิเศษคือ มีความกระตือรือร้น สนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และสภาพสังคม ชอบความยุติธรรมมหาวิทยาลัยจึงควรเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัย ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ และอาจารย์ฝ่ายกิจการนักศึกษาควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อนักศึกษา เป็นตัวแทนของนักศึกษาที่จะเสนอข้อเรียกร้องต่อมหาวิทยาลัย เป็นผู้ปลูกฝังค่านิยม ทักษะคติที่ถูกต้องให้กับนักศึกษา และเป็นผู้คอยตักเตือน แนะนำแก่นักศึกษาที่ประพฤติผิดกฎระเบียบของสถาบัน ฝ่ายกิจการนักศึกษาควรสนับสนุนงานองค์การนักศึกษา เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการทำงานระบอบประชาธิปไตยในหมู่นักศึกษา และจะต้องเป็นผู้ให้ความยุติธรรม ความจริงใจแก่นักศึกษาโดยทั่วหน้า

จะเห็นได้ว่าผู้บริหารและผู้ร่วมงานต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกัน จึงจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเพื่อพัฒนาสถาบันให้เจริญรุ่งเรือง และในทางตรงกันข้ามถ้าผู้บริหารและผู้ร่วมงานมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันก็จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการทำงาน บางครั้งถ้ามีทัศนคติไม่ตรงกันมาก ๆ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็จะรวมตัวกันต่อต้านผู้บริหารทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ (นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, 2524 : 187-188)

ในด้านการบริหารวิชาการ เป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องสำนึกอยู่ตลอดเวลา ที่จะเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้อาจารย์ได้มีโอกาสใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในด้านการอ่าน การเขียน การได้ฟังทัศนะใหม่ ๆ และในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารกิจกรรม นักศึกษา ผู้บริหารควรปรับปรุงแนวคิดในการจัดการศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความเข้าใจวัตถุประสงค์และมีวิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างถูกต้อง ยอมรับความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมนักศึกษา มีความรับผิดชอบให้ความร่วมมือช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม เช่น เป็นที่ปรึกษาในการจัดวิทยากร หรือหาแหล่งชุมชน จัดหาเงิน อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จัดสรรเวลาให้ทำกิจกรรม ตลอดจนการคัดเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีคุณภาพ (ธัชนาภรณ์ เสนาลักษณ์. 2518 : 38)

ในส่วนของการเห็นของอาจารย์และนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมด้านการบริหารของสถาบันอุดมศึกษาจากการศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ของ ดุษฎี สรรประดิษฐ์ (2529 : 127) พบว่าอาจารย์และนักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านการบริหารในระดับปานกลาง และมีบางเรื่องที่นักศึกษาเห็นว่ามีความเหมาะสมน้อย ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของสถาบัน และการเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบผู้บริหารเพื่อปรึกษาหารือ จากการศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ของสันต์ ชูภรณ์ (2530 : 148) พบว่าทั้งผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมในด้านการบริหาร ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรจัดให้ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ได้ประชุมสัมมนาปรึกษาหารือกันเพื่อความเข้าใจอันดีในเรื่อง กฎ ระเบียบ วินัย การบริหารวิทยาลัย นโยบายและแผนงานต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันปรับปรุงและนำไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ และควรส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบริหารสถาบันให้มากขึ้น การให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถาบัน ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ในตัวนักศึกษา ดังนั้น ลอคลิน (Locklin. 1976 : 1493A) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันสี่แห่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษานโยบาย กฎ ระเบียบ การบริหารสถาบัน การแบ่งหน้าที่ของหน่วยงานในการปกครองสถาบันที่ส่งผลกระทบต่อนักศึกษา โดยเปรียบเทียบระหว่างสถาบันที่นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารอย่างเต็มที่กับสถาบันที่นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารเป็นบางส่วน พบว่า สถาบันที่นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ จะมีกฎ ระเบียบ รวมทั้งนโยบายทางด้านสังคม นโยบายทางด้านวิชาการไม่เคร่งครัด การปกครองนักศึกษาทำได้ดี ข้อเสนอแนะของนักศึกษาจะได้รับการตอบสนองจากครูอาจารย์เป็นอย่างดี อาจารย์และนักศึกษาร่วมกันทบทวน และอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาทาง การเมือง ทางการศึกษา ได้มากกว่าสถาบันที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารเพียงบางส่วน

พรชูลี อาชวอำรุง (2525 : 107) ให้ทัศนะว่า รูปแบบการบริหารจึงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และความต้องการทางสังคม ทำให้นักศึกษาปัจจุบัน มีอิทธิพลต่อการบริหาร และ

การจัดการระดับอุดมศึกษามากขึ้น และยังมีความเห็นว่าการสนับสนุนนักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน

2. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนนั้น หมายถึง องค์ประกอบทางด้านหลักสูตร การจัดกิจกรรมทางด้านวิชาการ การวัดผลประเมินผล ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับ อาจารย์ และบรรยากาศในชั้นเรียน สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนประกอบด้วย อาจารย์ วิธีการสอนการเรียน นักศึกษา บทเรียน อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ องค์ประกอบเหล่านี้ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะอาจารย์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ ดังที่ วิจิตร ทวีธำ (2518 : 71) ให้ความเห็นที่ ปัจจัยสำคัญที่สุดที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการศึกษาสูงคือ คุณภาพและประสิทธิภาพของอาจารย์ ดังนั้น สถาบันจึงควรพยายามแสวงหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ มาเป็นอาจารย์และลักษณะของอาจารย์ผู้สอนที่ดีนั้น เมืองทอง แจมมณี (2519 : 100) ได้สรุปลักษณะของผู้สอนที่ดีตามความคิดเห็นของนักศึกษาแพทย์ดังนี้คือ มีความรู้ ในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบในการสอน และมีความรู้ในด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษาและบุคคลอื่น มีบุคลิกภาพดี สำหรับลักษณะการสอนที่ดีนั้น ชมเพลิน จันทร์เรืองเพ็ญ และคนอื่น ๆ (2519 : 39) พบว่า ผู้เรียนให้ข้อคิดเห็นดังนี้ ให้คำอธิบายชัดเจนเป็นที่เข้าใจ เข้าใจถึงความรู้สึกและเป็นปัญหาของนักศึกษา มีความรู้ในวิชาที่สอน เสนอบทเรียนเป็นไปตามลำดับขั้น เตรียมการสอนดี พูดดัง ฟังชัดเจน พยายามอย่างเต็มที่ที่จะเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียน สอนเร็วหรือช้าตามความต้องการของชั้นเรียน มีอารมณ์ขัน เขียนกระดานชัดเจน

อุทุมพร ทองอุไทย (2522 : 71) ซึ่งได้ศึกษา "ลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยในอุดมคติ" จากนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างระดับปริญญาตรี จำนวน 137 คน และปริญญาโท จำนวน 62 คน พบว่า ความคิดเห็นของนิสิตในด้านการเรียนการสอนของอาจารย์ที่มีลักษณะต่าง ๆ ตามลำดับมากไปหาน้อย ดังนี้

1. มีการเตรียมการสอนดี
2. มีความปรารถนาดีต่อนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
3. มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย กว้างขวางและถูกต้อง
4. ใช้ตัวอย่างเปรียบเทียบความเป็นจริงในการอธิบายอย่างเหมาะสม
5. สามารถบรรยายความรู้ที่อยู่นอกเหนือเนื้อหาวิชาในตำราเรียนได้อย่างดี

ส่วนลักษณะของอาจารย์ในอุดมคติตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาโทเรียงตามลำดับที่พึงปรารถนามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ

1. ใช้ตัวอย่างเปรียบเทียบและความเป็นจริงในการอธิบายได้อย่างเหมาะสม
2. มีการเตรียมการสอนดี

3. มีความสนใจและสนุกในการสอน
4. ให้ความคิดใหม่ ๆ แก่นักศึกษาเพื่อความสนใจให้กว้างขวางออกไป
5. จูงใจให้นักศึกษาทำงานอย่างดีที่สุด

ในด้านการสอนที่ดี บารุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2525 : 119) ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนที่ดีโดยทั่วไปว่า ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ยึดผู้เรียนเป็นเกณฑ์
3. สร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับการเรียนรู้
4. มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติ
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดค้นหาเหตุผล
7. ควรจะสัมพันธ์กับเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
8. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียน
9. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม
10. ไม่ควรยึดมั่นในวิธีสอนแบบใดแบบหนึ่ง
11. มีการประเมินผลตลอดเวลา
12. เริ่มจากการตั้งจุดมุ่งหมาย กำหนดวิธีสอน การใช้อุปกรณ์และการวัดผลให้

สอดคล้องกับตารางวิเคราะห์หลักสูตร โครงการสอนและประมวลการสอน

จากการศึกษาของ โรไมน์ (Romine, 1974 : 39-43) สรุปได้ว่าบรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ บุคลิกภาพของผู้สอน วิธีการสอน การวัดและการประเมินผล มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ในด้านบุคลิกภาพ ผู้สอนควรเป็นผู้มีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน สนใจวิชาที่สอน มีความจริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน ด้านการสอน มีการเตรียมการสอนมาดี ชี้แจงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียนให้แก่ผู้เรียนทราบทุกครั้ง รวมทั้งแนะนำหนังสือ อ้างอิงต่าง ๆ ในด้านผลการเรียนการสอน ผู้เรียนได้รับผลประโยชน์สมความตั้งใจ ด้านเนื้อหาวิชา มีการอธิบายชัดเจน กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดในการแก้ปัญหา มีเทคนิควิธีการหลาย ๆ แบบที่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้แจ่มแจ้งและรวดเร็ว ด้านการประเมินผล การนำข้อมูลย้อนกลับ มีการเสริมแรงทางการเรียน มีการทำรายงานหรือทดสอบเมื่อตรวจเสร็จแล้วรีบแจ้งผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบทันที ผู้สอนยอมรับความคิดเห็นตขยจดจนผลงานของผู้เรียนอย่างมีเหตุผล (Senford, 1972 : 3-5)

ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์ (2524 : 203) ได้สรุปว่า ลักษณะนักศึกษา และการเรียนการสอน มีดังนี้

1. นักศึกษามีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างจะสูงกว่าคนทั่วไป จึงควรให้รู้จักสภาพแวดล้อมที่แตกต่างออกไปบ้าง

2. นักศึกษามีอุดมคติ และความสำนึกต่อสังคมและส่วนรวมสูง ควรให้ได้มีบทบาท แสดงออกซึ่งได้ร่วมรับผิดชอบทั้งในแนวความคิดและการกระทำ

3. นักศึกษามีความเป็นอิสระไม่นิยมการข่มขู่บังคับ จึงควรให้ได้เลือก ได้ตัดสินใจ ด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ในขณะที่นักศึกษามองหาความเป็นอิสระเสรี แต่นักศึกษาก็ยังผูกพันกับอาจารย์ และสถาบัน ผู้สอนจึงควรสนใจให้คำปรึกษาแนะนำให้นักศึกษาเลือกโดยไม่บังคับ หรือ ข่มขู่ให้ เชื่อตาม

5. นักศึกษานิยมให้ความร่วมมือผูกพันกับกลุ่มสูงจึงควรให้ได้มีโอกาสทำงาน ร่วมมือกับเพื่อนและกับผู้สอนพร้อมกันไป

6. ประสิทธิภาพของการเรียนของนักศึกษารับขึ้นอยู่กับความสนใจ ความตั้งใจ และการปรับตัวของนักศึกษาอย่างมาก ผู้สอนควรนำทาง สร้างแรงจูงใจและช่วยแก้ปัญหาให้ นักศึกษา

7. การเรียนรู้นักศึกษามีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มแต่ละชั้นปี และแต่ละ สาขา ผู้สอนควรปรับปรุงการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนตามสมควร

8. นักศึกษามีแผนการเรียน มีความสนใจ และมีค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป ผู้สอน ไม่ควรสอนวิธีเดียวอย่างเดียวกันกับทุกคนและทุกกลุ่ม

9. การเรียนการสอนจะเกิดได้ดีนั้นก็ต่อเมื่อแผนการสอนของครูมีความสัมพันธ์กับ แผนการเรียนของนักศึกษาครูจึงต้องศึกษาและพัฒนาแบบการสอนควบคู่ไปกับการเรียนรู้แบบ การเรียนของนักศึกษา

รังสรรค์ หันสันเทียะ (2526 : 69) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยนครราชสีมา ในทัศนะ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ด้านการเรียนการสอน จากการศึกษา พบว่า โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมปานกลาง แต่ก็มีบางอย่างที่น่าจะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้อภิปรายกับอาจารย์ทางด้านวิชาการอย่างอิสระนั้นอยู่ใน เกณฑ์ปานกลางที่ค่อนข้างน้อย และมีข้อเสนอแนะว่า อาจารย์ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักศึกษา แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนดี อยู่แล้ว และเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศทางด้านวิชาการและกระตุ้นให้นักศึกษากล้าคิด กล้า แสดงออก อันเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาต่อไป

ในประการสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอนคือ การวัดและประเมินผล การศึกษา การจัดการศึกษาจะเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพในระดับการศึกษา ต่าง ๆ เพราะผลจากการวัดผลจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครูและนักการศึกษา เพื่อใช้ ปรับปรุงวิธีการสอน การแนะนำ การประเมินผล หลักสูตรแบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดการระบบบริหารโรงเรียน และการวัดและประเมินผลนั้นเราไม่ได้วัดหรือประเมินผล ส่วนต่าง ๆ ของบุคคลหรือตัวนักศึกษา แต่เราวัดและประเมินผลเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ

ความสนใจ ทักษะคิด ตลอดจนทักษะของนักศึกษา ดังที่ ฮิลการ์ด และสเปลดิ้ง (Hilgard & Spalding, 1963 : 539) ได้กล่าวถึงหน้าที่การประเมินผลการศึกษาไว้ 5 ประการดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่า เขาควรมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาในพฤติกรรมของตนเองอย่างไร (Feedback)

2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจเมื่อเขากระทำในสิ่งที่ควรกระทำ (Reinforcement)

3. เป็นพื้นฐานของภาวะตัดสินใจของผู้เรียนว่า เขามีความพร้อมในการเรียนวิชาใด และวิชาใดที่เขาต้องการได้รับการช่วยเหลือแก้ไข

4. ช่วยให้ผู้ตัดสินใจว่า การสอนของครูนั้นเหมาะสมดีหรือไม่ (Feedback to Teacher)

5. เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหาร ใช้ในการตัดสินใจต่าง ๆ

ในเรื่องการประเมินผล พรชูลี อาซวอำรุง (2526 : 257) ได้เน้นว่า การเน้นเกรดมากกว่าการเรียนรู้ เป็นการหยุดพัฒนาการโดยตรง การประเมินที่เสริมพัฒนาการ การใช้แบบอิงเกณฑ์มากกว่าอิงกลุ่ม และใช้การสอบแบบดูความสามารถ (Power test) มากกว่าการดูเวลา (Time test)

จากเอกสารและผลการศึกษาวิจัยที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะที่ดีของผู้สอน เทคนิควิธีสอน การประเมินผลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นสำคัญ

3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการนักศึกษา

การให้บริการแก่นักศึกษานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้มุ่งสั่งสอนเผยแพร่วิชาความรู้เท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องจัดบริการต่าง ๆ ให้กับนักศึกษาในด้านวิชาการ ด้านการแนะแนว บริการอุปโภคบริโภค บริการสุขภาพอนามัย บริการที่พักอาศัย และบริการอื่น ๆ การจัดบริการดังกล่าวนี้จะทำให้สถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมสมบูรณ์ เหมาะสมแก่การศึกษาเล่าเรียน

ฮอบ (Hopke, 1968 : 353) ได้ให้ความหมายของการบริการนักศึกษา การบริการนักศึกษาคือ รายการบริการต่าง ๆ ซึ่งสถาบันการศึกษาจัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา ร่างกาย สังคม และชีวิตจิตใจ

สายพิน ชรรณบำรุง (2527 : 20) ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันว่า การบริการนักศึกษาคือ โปรแกรมต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนงานด้านวิชาการ การจัดสวัสดิการ สภาพความเป็นอยู่ของนักศึกษา และสภาพความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ช่วยให้นักศึกษามีความสามารถในการเรียนรู้ด้วย จะเห็นได้ว่าการบริการนักศึกษานั้นมีความสำคัญต่อพัฒนาการของนักศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ และกำหนดตัวบุคคลเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

พรชูลี อาชาว่ำรุ่ง (2525 : 32-37) ได้แบ่งการบริการนักศึกษาออกเป็น 4 ประเภท คือ งานบริการวิชาการและงานบริการทั่วไป งานสวัสดิการ งานวินัยและพัฒนา และงานการจัดกิจกรรม เยาวลักษณ์ คัดโนภาส (2523 : 179) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาว่า ในการบริการนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญในสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้แก่ อาหาร ที่พักอาศัย สถานพยาบาล ไปรษณีย์ โทรเลข ธนาคารดี ร้านขายหนังสือ อุปกรณ์การเรียนและพาหนะในการเดินทาง
2. ปัจจัยที่แก้ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน เช่น คู่มือนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา หน่วยบริการแนะแนว และการให้ความช่วยเหลือทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ
3. ปัจจัยที่สนับสนุนการประกอบอาชีพในอนาคต เช่น การให้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับตลาดแรงงาน อาชีพต่าง ๆ การอบรมให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสมัครงาน และการจัดหางานให้นักศึกษาที่จะจบการศึกษา
4. ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ทั้ง สติปัญญา หรือความรู้ทางวิชาการ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม คือ การสนับสนุนการทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ

การให้บริการนักศึกษาที่เหมาะสมจะทำให้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาบรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น ดังที่ เรนที (Wrenn, 1951 : 4) ได้สรุปว่า การให้บริการนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน นโยบายการบริหาร การเลือกคณะ กฎระเบียบ ข้อบังคับ วินัยต่าง ๆ การให้บริการนักศึกษาจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักศึกษาทุกคนจะต้องได้รับบริการ และการบริการนั้น ๆ ควรเป็นการพัฒนานักศึกษาทุก ๆ ด้าน

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ได้เน้นให้บริการแก่นักศึกษาทั้งทางด้านวิชาการและสวัสดิการ ในการบริการด้านวิชาการนั้นสถาบันมีหน่วยงานที่ให้บริการทางวิชาการคือหอสมุดกลาง ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สำหรับบริการสวัสดิการนั้น สถาบัน มีศูนย์สุขภาพ หอประชุม การบริการแนะแนว การตั้งชมรมต่าง ๆ รวมทั้งสวัสดิการอื่น ๆ เช่น บริการไปรษณีย์ บริการรถคันโดยสารพาหนะต่าง ๆ เป็นต้น

4. สภาพแวดล้อมด้านการสังคมในกลุ่มเพื่อน

นักศึกษาที่อยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้น จะอยู่ในวัยประมาณ 18-22 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยรุ่นตอนปลาย และเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มัวร์ (Moore, 1974 : 71) ให้ความเห็นว่าผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา อยู่ในวัยที่มีเหตุผล มีความสามารถ มีความเข้าใจ และสามารถอธิบาย เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรมได้อย่างดี อย่างไรก็ตามข้อแตกต่างของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น ได้แก่ ภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจ นั่นคือบางคนอาจจะมาจากชนบท มีบิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในขณะที่เดียวกันก็มาจากครอบครัวที่เป็นข้าราชการ หรือชนชั้นสูง บางคนมาจากครอบครัวที่ยากจน ในขณะที่คนอื่นมาจากครอบครัวที่มีฐานะทาง

เศรษฐกิจดี ข้อแตกต่างตรงนี้ จะมีผลต่อการคบค้าสมาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังคม
กลุ่มเพื่อน จินตนา ยูนิพันธ์ (2527 : 61) กล่าวว่ากลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อ
การเรียนการสอนอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะสังคมในสถาบันการศึกษาจะเป็นการรวมตัว หรือ
จับกลุ่มกันของนักศึกษา ซึ่งลักษณะของกลุ่มเหล่านี้จะมีผลต่อแรงจูงใจ และผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียน ถ้ากลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง เข้าอกเข้าใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียน
มักจะมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษานั้น ไพฑูรย์ สินธวรัตน์ (2518 : 134) แบ่งลักษณะ
ความสัมพันธ์ออกเป็น 2 แบบคือ

1. ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ หมายถึงกิจกรรมความรู้สึกทางอารมณ์ เช่น การ
บันเทิง การเลี้ยงสังสรรค์ การกีฬา การเชียร์ การชมเชย ลักษณะความสัมพันธ์เช่นนี้ควรเกิดขึ้น
และดำเนินไปอย่างเหมาะสมเฉพาะในครอบครัวและเครือข่ายเท่านั้น ความสัมพันธ์ประเภทนี้
ถ้าใช้ในสถาบันอื่นที่ นอกเหนือจากครอบครัวแล้วย่อมเปลี่ยนแปลงโดยง่าย เพราะไม่ได้เกิดขึ้น
ด้วยเหตุผลและหลักการที่ดี

2. ความสัมพันธ์ทางปัญญาเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของเหตุผล และ
หลักการ อาศัยความรู้ ความคิด เหตุผล และสติปัญญาเป็นเครื่องเชื่อมโยง เช่น ความรู้ของ
เพื่อนร่วมงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างนักศึกษารุ่นพี่กับนักศึกษารุ่นน้อง การ
ตัดสินใจพิจารณาโดยอาศัยเหตุผล หลักการและความรู้เป็นหลัก คนที่มีเหตุผล มีหลักการดีกว่า
ย่อมถูกต้อง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากความสัมพันธ์ชนิดนี้ได้แก่ การอภิปราย การพูดถกเถียง
การประชุมสัมมนา ในเรื่องวิชาความรู้ การเสียดสีกำลังกายกำลังใจร่วมกัน ความสัมพันธ์เช่นนี้
จะเกิดขึ้นและดำเนินไปด้วยดีอย่างเหมาะสมในสถาบัน เป็นความสัมพันธ์ที่มีความยั่งยืนมั่นคง
และเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญสำหรับกลุ่มเพื่อน

จากการศึกษาการคบเพื่อนของนิสิตหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาน
มิตร โดย เตือนจิตต์ จิตต์อารี (2520 : 73-74) พบว่า นิสิตหญิงนิยมคบเพื่อนที่มี ความ
ประพฤติดี ให้ความช่วยเหลือดี มีความสนใจตรงกัน เรียนดี และมีฐานะดี ผลการวิจัยพบว่า
นิสิตหญิงประสบปัญหาที่เกิดจากการคบเพื่อนเพศเดียวกันมากกว่าที่เกิดจากการคบเพื่อน
ต่างเพศ นอกจากนี้ยังพบอีกด้วยว่า การคบเพื่อนต่างเพศของนิสิตมีผลช่วยส่งเสริมทางด้าน
การเรียนแก่นิสิตด้วย จรูญ ถาวรจักร (2523 : 67-75) ศึกษาความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนของ
นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคกลาง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกวิชาเรียนตามเพื่อน และมี
ปัญหาในการทำงานเป็นกลุ่ม อย่างไรก็ตามการที่อาจารย์บางส่วนไม่มีโอกาสใกล้ชิดกับ
นักศึกษาจะทำให้นักศึกษาไม่ได้รับคำแนะนำในการวางตัว การคบเพื่อน และหลักการที่ดีใน
การทำงานร่วมกันเป็นผลให้นักศึกษา ไม่ได้รับความร่วมมือในการทำงานกับบุคคลอื่น จากการศึกษาสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาเอกชนของ สมบัติ วัจนะสาริกกุล (2525 : 117)
ด้านสังคมกลุ่มเพื่อนในทัศนะของ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา พบว่า นักศึกษาไม่รู้จัดการ

ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะอิทธิพลกลุ่มเพื่อนหรือนักศึกษารวมกันได้รับคำแนะนำชี้แจงจากสถานศึกษาหรือผู้ปกครอง แต่ จากการศึกษาด้านการสังคมในกลุ่มเพื่อนของนักศึกษาวิทยาลัยครูกลุ่มภาคตะวันตกของ มั่นเกียรติ โกศลนิติวัธน์ (2527 : 195) พบว่า นักศึกษามีทัศนคติสอดคล้องตรงกันในระดับที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับอายุใกล้เคียงกัน มาจากสภาพแวดล้อมภูมิภาคเดียวกัน จึงสามารถปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนา ภานุพันธ์ (2531 : 108-109) ที่ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 8 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจมากต่อความสามัคคีในกลุ่ม ความมีน้ำใจที่ดีต่อกัน เกื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีการสังสรรค์กันในเวลาว่าง และการมีมนุษยสัมพันธ์ในระหว่างเพื่อน

หากจะพิจารณาสภาพแวดล้อมด้านการสังคมในกลุ่มเพื่อนของนักศึกษา จะดูได้จากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การไม่แตกแยกภายในกลุ่ม ความก้าวร้าว ความคับข้องใจ สภาพความขัดแย้ง ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่พึงปรารถนา

5. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา

กิจกรรมนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้นได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมานาน จินตนา ยูนิพันธ์ (2527 : 121) ให้ความหมายกิจกรรมนักศึกษาว่า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ พัฒนาตนเองในด้านส่วนตัว อารมณ์ สังคม และตัวนิเทศการ เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ กิจกรรมดังกล่าวนี้ไม่เกี่ยวข้องกับคะแนน และยังได้ชี้ให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายของกิจกรรมนักศึกษาจะครอบคลุมที่สำคัญ 8 ประการคือ

1. เป็นการเตรียมตัวนักศึกษาสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. ส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตนเอง
3. ให้นักศึกษารู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน
4. เพิ่มพูนความสนใจของนักศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
5. ให้เกิดความสำนึกในการปฏิบัติตามข้อบังคับและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ
6. นักศึกษาได้มีโอกาสในการพัฒนาความสามารถพิเศษ
7. ส่งเสริมแรงขับที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษา
8. พัฒนาความสามัคคีในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมนักศึกษาเสมอมา จะเห็นได้จากทัศนะของ พรชัย มงคลวนิช (2534 : 10) ว่า สำหรับนักศึกษา กิจกรรมนอกห้องบรรยาย มีความสำคัญไม่แพ้การเรียนในชั้นเรียน และอาจมีความสำคัญมากกว่าด้วยซ้ำไปต่อการเรียนรู้ในวิชาบางอย่าง ทั้งนี้เพราะการที่ นักศึกษาจะสามารถสร้างตนเองให้เป็นบุคคลที่มีสติปัญญา ความรอบรู้เหนือกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกันเมื่อออกไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองต่อไปได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่

มีลักษณะอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับลักษณะและสถานการณ์ของสังคมที่ตนจะไปดำรงชีวิตอยู่ กิจกรรมนอกชั้นเรียนจะช่วยให้นักศึกษาเพิ่มพูนคุณสมบัติอันดีงามประจำตนหลาย ๆ อย่าง เช่น ความรู้จักรับผิดชอบ ความมานะอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อตรง สามารถติดต่อและปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น การเคารพกฎหมาย และการมีระเบียบวินัยมีจรรยาบรรณอันดี การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การรู้จักการรักษาสุขภาพอนามัย และการทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดี เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ทักษะดังกล่าวแสดงถึงความรู้ความเข้าใจ และการเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

พรชัย มงคลวนิช (2534 : 12) ยังได้เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจกรรมนักศึกษาไว้ 7 ประการ

1. สร้างกลไกต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอน ระบบการทำงาน สโมสรนักศึกษา กับ ฝ่ายกิจกรรมนักศึกษา สถานที่ทำงาน ของสโมสรนักศึกษา วัสดุอุปกรณ์หรือการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษา
2. มีระบบในการประเมินผลงานความดีความชอบให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทางด้านกิจกรรมนักศึกษาอย่างเด่นชัด มิใช่เป็นไปในลักษณะของฝาก
3. มีการประชุมสัมพันธัมพันธ์เชิงรุก ให้นักศึกษาเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมในการทำกิจกรรมกับชุมนุม/ชมรมต่าง ๆ
4. มีระบบที่ดีในด้านกิจกรรมพลศึกษา สุขภาพอนามัยทางด้านกีฬา
5. มีระบบการวางแผนงานกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดปีของสโมสรนักศึกษาในแต่ละปีการศึกษา และอย่างน้อยควรมีการประเมินผลแผนงานครึ่งปีและปลายปี ก็มีการประเมินผลติดตามผลงานของแต่ละชุมนุม/ชมรม ปีละ 2 ครั้ง การเสนอแผนงานของชุมนุม/ชมรมในแต่ละปีควรมีการนำเข้าพิจารณาในที่ประชุมใหญ่ของสโมสร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาได้เข้าร่วมประชุมด้วย แต่ผู้ดำเนินการประชุมควรเป็นกรรมการสโมสรนักศึกษาดำเนินการเอง
6. ชุมนุม/ชมรมใดที่จะจัดตั้งขึ้นในสโมสรนักศึกษาจะต้องสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลกลุ่มใหญ่ มิใช่บุคคลกลุ่มย่อยเพียงบางกลุ่ม
7. การพัฒนางานกิจกรรมนักศึกษาของแต่ละสถาบันควรจะต้องดูถึงรากฐานความเป็นมา จุดเด่น จุดด้อย ของตนเอง โดยพยายามเสริมจุดเด่นของตน เช่น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มีจุดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหอการค้า มีจุดเด่นการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มีจุดเด่นด้านกีฬาและชุมนุมสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยสยาม มีจุดเด่นด้านระเบียบวินัยของการแต่งกาย เป็นต้น

พรชูลี อาชาวอำรุง (2525 : 203-221) กล่าวถึงขอบเขตของกิจกรรมนักศึกษาในด้านต่าง ๆ สรุปได้ ดังนี้

1. ด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่จัดควรมีขอบเขตดังนี้คือ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่และรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนนักศึกษาให้มีความสนใจและมีโอกาสได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความชำนาญและมีสุนทรียภาพในศิลปด้านต่าง ๆ อันเป็นการไม่ขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงาม
2. ด้านกีฬา กิจกรรมด้านกีฬา ควรเป็นกิจกรรมที่มีขอบเขตเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ พลานามัย และการพัฒนาตนเองเพื่อยกมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น และจัดให้มีการแข่งขันกีฬาระดับต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะด้านกีฬา
3. ด้านวิชาการ กิจกรรมที่จัดขึ้นในด้านนี้ เพื่อแสวงหาความรู้ในด้านวิชาการสมควรได้รับการส่งเสริมให้มีอิสระทางความคิด และต้องอยู่ในขอบเขต โดยให้ความสมดุลในด้านความคิดแง่ต่าง ๆ โดยสมบูรณ์
4. ด้านบำเพ็ญประโยชน์ การจัดกิจกรรมในด้านนี้อยู่ในขอบเขตที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาใช้เวลาว่างในการพัฒนาตนเองให้พร้อม เพื่อทำประโยชน์ต่อสังคมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ปลุกฝังให้นักศึกษาได้ตระหนักในภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องมีส่วนอันจะเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและส่งเสริมให้มีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อหมู่คณะและประเทศชาติ

การจัดกิจกรรมของนักศึกษานี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญคือ นักศึกษาในฐานะที่เป็นผู้จัดทำกิจกรรม อาจารย์ ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาและผู้สนับสนุนสถาบันการศึกษา ให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษาแต่ละประเภท การได้รับความนิยมน้อยแตกต่างกันไปนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจของนักศึกษา คณาจารย์ สถาบันอุดมศึกษา และภาวະทางสังคม รวมทั้งปรัชญาการศึกษาด้วย สามารถ กงสะอาด (2523 : 158) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัยครูภาคใต้ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับสูง เช่น ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงออกในทางที่ถูกที่ควร การส่งเสริมให้นักศึกษามีประสิทธิภาพในการทำงาน การส่งเสริมความสามารถพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินงานนั้น อาจารย์ที่ปรึกษา ต้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชมรมแก่นักศึกษาเป็นอย่างดี ส่วนการจัดกิจกรรมนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สมบัติ วัจนะสาริกากุล (2524 : 125) ศึกษาทัศนะของนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า นักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร มีความเห็นว่า การดำเนินงานของตัวแทนนักศึกษาหรือสโมสรนักศึกษามีประสิทธิภาพน้อยดังนั้นจึงเสนอแนะว่า สถาบันควรจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาให้การสนับสนุน คอยดูแลแนะนำเมื่อมีปัญหาในการดำเนินงาน จัดเวลาและเปิดโอกาสให้นักศึกษาส่วนมากได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางสถาบันจัดให้มากขึ้น

6. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ในสถาบัน หมายถึง ตึกเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ โรงอาหาร สถานที่เล่นกีฬา สวนสาธารณะ ระบบการจราจร และการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในการสร้างอาคารสถานที่ภายในสถาบันนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สถาปนิก และวิศวกร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหาตลอดจนการวางโครงการล่วงหน้าเพื่อให้สถาบันมีการขยายตัวออกไปอย่างถูกต้องตามหลักการตรงตามปรัชญาและนโยบายของสถาบัน

ปรัชญา อังคูลิงห์ (2521 : 11) ได้ให้หลักในการเลือกทำเลที่ตั้งสถานศึกษาว่าควรจะได้พิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างที่ดินของสถานศึกษากับชุมชนในย่านนั้น ๆ โดยถือว่าสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของชุมชน
2. มีความสัมพันธ์กับจำนวนประชากร สามารถให้บริการทางด้านการศึกษาได้อย่างทั่วถึง
3. ระยะทางระหว่างบ้านกับสถานศึกษาไม่ห่างไกลจนเกินไป
4. ต้องคำนึงถึงขนาดของสถานศึกษาเมื่อถึงจุดที่อิ่มตัวสูงสุด
5. ต้องคำนึงถึงบริเวณ (Zoning) ในด้านผังเมืองและสิ่งแวดล้อม
6. คำนึงถึงสวนสาธารณะและบริเวณอื่น ๆ ซึ่งอาจใช้ในกิจกรรมอื่น
7. คงสภาพต้นไม้และสิ่งที่มีอยู่แล้วให้คงที่ตามธรรมชาติ
8. บริเวณสถานศึกษาที่เป็นดอน น้ำท่วมได้ยากและลักษณะของดินอยู่ในสภาพที่ดีเหมาะสมกับการปลูกต้นไม้
9. บริเวณมีขนาดเพียงพอและขยายตัวได้ในอนาคต
10. มีบริการด้านสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องน้ำซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเลือกที่ตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง
11. ศึกษาเรื่องสภาพการจราจรและสิ่งแวดล้อม

ซีเกอร์ (Seagers, 1961 : 5-6) ได้กล่าวถึงการวางแผนผังสถานศึกษาที่ดีไว้ว่าควรจะต้อง

1. ตั้งอยู่ในที่ที่กำหนดไว้ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน และกว้างขวางพอเหมาะกับโครงการในปัจจุบัน และสามารถที่จะขยายได้ในอนาคต
2. ตั้งอยู่ในที่ปลอดภัย สวยงาม สามารถใช้ประโยชน์เพื่อจัดกิจกรรมและสันทนาการได้มากที่สุด
3. การวางแผนผังควรวางให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความ

ต้องการในการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ

4. ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความสงบพอสมควร เพื่อความเหมาะสมในการเรียนการสอน
5. ตั้งอยู่ห่างไกลจากที่ที่มีการจราจรแออัด
6. มีการระบายอากาศ และมีแสงสว่างถูกต้องตามหลักการ
7. จัดวางอาคารให้เหมาะสมกับหน้าที่ สวยงาม สะดวกสบาย และใช้ประโยชน์ ได้ดี
8. สร้างด้วยวัสดุที่มีคุณภาพทนทาน และราคาถูก
9. ภายในอาคารเรียนควรมีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบถ้วน สวยงามและเป็นประโยชน์มากที่สุด
10. ปราศจากเสียงรบกวน เช่น เสียงจากโรงงาน รถบรรทุก รถยนต์ รถไฟ และต้องมีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากมลภาวะ

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมด้านกายภาพซึ่งจะประกอบไปด้วย อาคารเรียน อาคารประกอบการเรียน รวมทั้งสภาพบริเวณของสถาบันด้วย ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ จะวัดได้จากความเพียงพอของห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ สภาพห้องเรียนที่เหมาะสมกับการศึกษาเล่าเรียน ความพร้อมเพียงของอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการ โรงอาหาร และห้องน้ำห้องส้วม สะอาด มีจำนวนเพียงพอ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจ และไม่พอใจของผู้เรียนในสถาบันนั้น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อรุณพ คุณพันธ์ (2521 : 23-24) ที่ศึกษาเกี่ยวกับทัศนะของนิสิตชั้นปีที่หนึ่ง ต่อสภาพแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านความประทับใจ บรรยากาศในการเรียน การสอน ความสัมพันธ์กับเพื่อน บรรยากาศในการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ พบว่า นิสิตประทับใจสภาพแวดล้อมในด้านการบริหารและด้านอาคารสถานที่มากที่สุดด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง และประทับใจในสภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนในระดับน้อย

ผกาทิพย์ เกษรากุล (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในทัศนะของนิสิต ที่มีต่อสภาพแวดล้อม 4 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านห้องเรียน ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านการบริหาร ผลการศึกษาพบว่า นิสิตชายและนิสิตหญิงมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ด้านห้องเรียน ด้านกลุ่มเพื่อน ไม่แตกต่างกัน ส่วนทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านบริหารต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมทุก ๆ ด้านไม่แตกต่างกัน

ประกาศริ สุฉันทบุตร (2525 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในทัศนะของนักศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อม 4 ด้าน คือ ด้านห้องเรียน ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมในทุก ๆ ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างถิ่นมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมต่างถิ่นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านกลุ่มเพื่อน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการบริหาร นักศึกษาในคณะวิชาต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่เข้าศึกษาในระยะเวลาต่างกันมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านห้องเรียน ด้านกลุ่มเพื่อน และด้านอาคารสถานที่ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านบริหาร

รังสรรค์ หันสันเทียะ (2526 : 59) ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยนครราชสีมา ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อม 3 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการเรียนการสอน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาในทุกด้านโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมปานกลาง

เขาวนารถ อุทัยมกุล (2528 : 84-86) ได้ศึกษาทัศนะของอาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และวิทยาเขตปัตตานี พบว่า ทัศนะต่อสภาพแวดล้อมด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง

คุณหญิง สรรพประดิษฐ์ (2529 : 114) ศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันการศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ในทัศนะของนักศึกษาและอาจารย์พยาบาล ที่มีต่อสภาพแวดล้อม 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหาร ด้านกลุ่มเพื่อน และด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษา พบว่า นักศึกษาและอาจารย์พยาบาลมีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมทุกด้านโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

ขนิษฐา เกื้อมี (2530 : 64-67) ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตผลศึกษา ในทัศนะของนิสิตและอาจารย์ ที่มีต่อสภาพแวดล้อม 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหาร ด้านกลุ่มเพื่อน และด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษาพบว่า นิสิตและอาจารย์ มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อม ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกลุ่มเพื่อนโดยส่วนรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

วัชรินทร์ แก้วลา (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาวิทยาลัยครูนครราชสีมา ปีการศึกษา 2530 จำนวน 313 คน พบว่า ทั้งนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง ที่พักอาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีลักษณะบรรยากาศต่างกัน และนักศึกษาที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีทัศนะต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนไม่ต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกับนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และนักศึกษาที่เรียนหลักสูตรสาขาวิชาต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนแตกต่างกัน และเสนอแนะในการพัฒนาสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนให้เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพของนักศึกษานั้นวิทยาลัยควรส่งเสริมให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของสังคมกลุ่มเพื่อน จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดกิจกรรมนักศึกษา และเอื้ออำนวยต่อการให้ทำปรึกษาแก่นักศึกษา

ชูชาติ ไชยเขตต์ (2538 : 80-81) ศึกษาสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยาม ตามทัศนะของนักศึกษา โดยศึกษา 6 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการนักศึกษา ด้านสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 2 กับชั้นปีที่ 4 มีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยามทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการนักศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 กับชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยาม ในแต่ละด้าน และรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง ชั้นปีที่ 2 ที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยาม พบว่า ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านกิจกรรมนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน และด้านการให้บริการนักศึกษา และโดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การเปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง ชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยสยาม ในแต่ละด้านและโดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสงค์ วงศาโรจน์ (2541 : 84) ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา โดยศึกษาสภาพแวดล้อม 6 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการนักศึกษา ด้านสังคมในกลุ่มเพื่อน และด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ที่มีต่อสภาพแวดล้อมโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอดจ์ส (Hodges, 1971 : 3051-A) ศึกษาทัศนะของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหารต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเวสต์มินสเตอร์ (Westminster College) จากการศึกษาค้นคว้า ทัศนะของของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร ที่มีต่อสภาพแวดล้อมมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ในด้านของการนำความรู้ไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม และการมีความสัมพันธ์กับชุมชนในมหาวิทยาลัย

แมคคอย (McCoy. 1977 : 2592-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา ต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยเนบราสกา (The University of Nebraska) ปรากฏว่า ทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาในด้านคุณภาพการสอน และสภาพความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาแตกต่างกัน

ฮิลล์ (Hills. 1978 : 5949-A) ศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยฟลอริดาแอตแลนติก (Florida Atlantic University) ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้เครื่องมือชุด CUES นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นต่อลักษณะของสถาบันในเกณฑ์สูงไปต่ำดังนี้ คือ ความเป็นนักวิชาการ ความถูกต้องเหมาะสม การรู้ การมีความสัมพันธ์กับชุมชนในมหาวิทยาลัย และการนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติได้ ส่วนอาจารย์มีความรู้สึกต่อลักษณะของสถาบันในเกณฑ์จากสูงไปต่ำดังนี้ คือ ความมีระเบียบแบบแผน ความเป็นนักวิชาการ การรู้จักคิด การมีความสัมพันธ์กับชุมชนในมหาวิทยาลัย และการนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติได้

ฮอร์นบิต (Hornbeak. 1988 : 126) ได้ศึกษาตัวแปรด้านจริยธรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย 4 ด้าน คือ ด้านประสิทธิภาพ การศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการบริหารและระเบียบข้อบังคับต่างๆ และด้านอิทธิพลในการตัดสินใจของผู้บริหาร โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 448 คน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ด้านความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามเพศพบว่า นักศึกษาหญิงมีการรับรู้แตกต่างจากนักศึกษาชาย อย่างมีนัยสำคัญ โดยนักศึกษาหญิงมีแนวโน้มที่พึงพอใจต่อประสิทธิภาพด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรมมากกว่านักศึกษาชาย แต่ไม่มีข้อมูลสนับสนุนว่า จริยธรรมและเพศมีอิทธิพลต่อการเลือกที่จะรับรู้ความพึงพอใจที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย

วูร์น (Voom. 1990 : 240) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาลัยด้านศิลปะขนาดเล็กกับสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย โดยสำรวจความคิดเห็น และสัมภาษณ์ผู้บริหารที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจาก 119 วิทยาลัยใน 5 รัฐ ของเขตตะวันตกของประเทศอเมริกา พบว่า สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมมีอิทธิพลต่อบุคคล และการปรับตัวตามธรรมชาติ วิทยาลัยขนาดเล็กจะเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันเมื่อมีสภาพที่เหมาะสม ผลการวิจัยนี้เป็นข้อสรุป สำหรับนโยบายด้านการศึกษา ให้จำกัดความถึงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมของวิทยาลัยขนาดเล็กและใช้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับนักปฏิบัติในการสร้างทฤษฎีใหม่ และเป็นหัวข้อวิจัยในอนาคตต่อไป

เบนจามิน และ ฮอลลิงส์ (Benjamin & Hollings. 1995 : 574-586) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา พบว่านักศึกษาจะมีความพึงพอใจในสภาพสังคมมากกว่าสภาพทางวิชาการ นักศึกษามีความรู้สึกเชิงบวกต่ออาจารย์ผู้สอนที่มีความสามารถทางวิชาการ ไม่เพิกเฉยต่อคำถาม ช่วยเหลือนอกห้องเรียนดี โดยทั่วไปชีวิตนักศึกษามีความพึงพอใจ

ลูซโซ เฮนัว และ วิลสัน (Luzzo, Henao & Wilson. 1996 : 351-352) ได้ศึกษาความพอใจของนักศึกษานานาชาติ พบว่านักศึกษาพอใจการบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัย นักศึกษาคิดว่า การได้เข้าร่วมกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัยเป็นประสบการณ์ที่มีประโยชน์ เช่นเดียวกับกับการมีเพื่อนจากนานาชาติ การได้พักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัยทำให้ได้พบปะกับเพื่อน ได้ศึกษาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่วนที่ไม่พึงพอใจคือเรื่องอาหาร โดยเห็นว่าน่าจะมีการจัดอาหารนานาชาติบ้าง ในเรื่องกีฬามหาวิทยาลัยนั้น นักศึกษานานาชาติไม่ค่อยพึงพอใจเช่นกัน โดยต้องการให้มีกีฬาประเภทอื่นบ้าง เช่นฟุตบอลและรักบี้ นอกจากนี้การจัดการให้มีรถโดยสารอย่างเพียงพอ เพราะส่วนใหญ่แล้วนักศึกษานานาชาติจะไม่มีรถยนต์ใช้ส่วนตัว

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดสาระเนื้อหาของการวิจัย ที่จะศึกษาความคิดเห็น ความรู้สึกของ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ในด้านการบริหาร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการให้บริการนักศึกษา ด้านการสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา และด้านอาคารสถานที่ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือทดลองจนการตั้งสมมติฐานในการวิจัยด้วย